

ПРАБЛЕМА КЛАСІФІКАЦЫІ СТРАТЭГІЙ ПЕРАКЛАДУ

Старасціна Ганна Міхайлаўна

старшы выкладчык кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі,
Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова
(г. Магілёў, Рэспубліка Беларусь)
e-mail: starostina@msu.by

Артыкул прысвечаны адной з дыскусійных праблем перакладазнаўства: класіфікацыі перакладчыцкіх стратэгіі. Разглядаюцца найбольш вядомыя тыпалогіі. Робіцца вывад, што для кожнага тэксту і для кожнага віду перакладу ужываецца розны набор стратэгіі.

Ключавыя словы: пераклад, стратэгія перакладу, дамінанты тэксту

The article is devoted to one of the debated problems of translation studies: the classification of translation strategies. The most famous typologies are considered. It is concluded that a different set of strategies is used for each text and for each type of translation.

Keywords: translation, translation strategy, text dominants

Пры перакладзе з беларускай на нямецкую мову (як і на кожную іншую мову свету) трэба ўлічваць не толькі асаблівасці мовы перакладу, але таксама адначасова і асаблівасці мовы арыгіналу з ўсімі яе граматычнымі, лексічнымі, функцыянальнымі, лінгва- і сацыякультурнымі складанасцямі [3]. Улічыць усе гэтыя асаблівасці немагчыма без выпрацоўкі паслядоўнай стратэгіі і тактыкі перакладу.

Паняцце стратэгіі перакладу адыгрывае адну з ключавых роляў у тэорыі і практыцы перакладу. Гэта тлумачыцца наступнымі прычынамі. Па-першае, вызначэнне стратэгіі перакладу неабходна на этапе навучання перакладу, бо гэта дазваляе планаваць працэс перакладу. Па-другое, абраная стратэгія перакладу ўплывае на яго якасць, бо ад этапу планавання перакладчыцкай дзейнасці залежыць якасць будучага тэксту перакладу.

Аднак, нягледзячы на важнасць дадзенай праблемы, на сённяшні дзень не існуе адзінай класіфікацыі перакладчыцкіх стратэгіі. Гэта звязана з тым, што на саму стратэгію ўплывае вельмі шмат фактараў, такіх як тып мыслення перакладчыка; яго схільнасць да аналітычных, сінтэтычных або асацыятыўных працэсаў; яго пачуццё гістарычнай прасторы тэксту; фактар асабістага стаўлення да тэксту і той інфармацыі, якую дадзены тэкст перадае; стандартныя прыёмы і трансфармацыі, якія перакладчык вымушаны ажыццяўляць пры перакладзе; яго светапогляд.

Хая агульнапрызнанай класіфікацыі стратэгіі не існуе, шматлікія даследчыкі спрабавалі яе стварыць. Разгледзім найбольш вядомыя тыпалогіі.

В.В. Здобнікаў лічыць улік камунікатыўнай сітуацыі, у якой выконваецца пераклад, важнай задачай аўтара. Адпаведна лінгвіст вылучае тры стратэгіі перакладу:

1) *стратэгія камунікатыўна-раўнацэннага перакладу*, дзе перадача камунікатыўнай інтэнцыі аўтара з'яўляецца асноўнай мэтай перакладу;

2) *стратэгія тэрцыярнага перакладу*, дзе перадача ў перакладзе камунікатыўнай інтэнцыі аўтара першапачаткова не плануецца;

3) *стратэгія пераадрасацыі*, якая прадугледжвае захаванне камунікатыўнай інтэнцыі, але у форме, адаптаванай да іншага тыпу адрасата [6, с. 166].

Свой набор стратэгіі у дачыненні да пісьмовага перакладу тэкстаў рознай стылявой аднесенасці прапануе Н.А. Дзьяканав. Яна вылучае восем тыпаў стратэгіі.

1. *Стратэгія вызначэння жанрава-стылявой прыналежнасці тэксту* (агульная ацэнка стылёвай блізкасці тэксту арыгінала і той групы тэкстаў на мове перакладу, да якой тэкст перакладу павінен належаць). На думку аўтара, дадзеная стратэгія з'яўляецца адпраўной кропкай ўсіх перакладчыцкіх дзеянняў.

2. *Стратэгія вызначэння дамінантнай ішчыльнасці тэксту* (перадача дамінантных элементаў, якія неабходна абавязкова захаваць у перакладзе).

3. *Стратэгія прагназавання* (вылучэнне гіпотэз аб верагодным развіцці сітуацыі).

4. *Стратэгія спроб і памылак* (паслядоўнае набліжэнне да аптымальнага рашэння шляхам адхілення варыянтаў, якія не адпавядаюць вызначаным крытэрам выбару).

5. *Стратэгія кампрэсіі і дэкампрэсіі* (пераўтварэнне зыходнага тэксту з мэтай надаць яму больш сціслую ці разгорнутую форму).

6. *Стратэгія кампенсуючых мадыфікацый* (перадача зместу тэксту арыгінала з пэўнымі зменамі).

7. *Стратэгія перадачы светаадчування* (дакладная перадача суб'ектыўнай інфармацыі).

8. *Стратэгія даслоўнага перакладу* (выкарыстоўваецца ў тым выпадку, калі ў перакладзе неабходна захаваць тэрміналогію зыходнага паведамлення) [2, с. 84].

Тыпалогія, прапанаваная І.С. Аляксеевай, ў першую чаргу таксама накіравана на пісьмовы пераклад. Даследчыца вылучае тры асноўныя этапы перакладчыцкіх стратэгіі:

1) *перадперакладчыцкі аналіз тэксту* (збор знешніх звестак пра тэкст, вызначэнне крыніцы і атрымальніка, камунікацыйнага задання, тыпу інфармацыі, жанру тэксту);

2) *аналітычны варыятыўны пошук* (пошук падыходзячага варыянта перакладу);

3) *аналіз вынікаў перакладу* (кантроль прынятых рашэнняў, рэдактарскія праўкі) [1, с. 24].

У.М. Ілюхін, аналізуючы працэс сінхроннага перакладу, вылучае дзве групы стратэгіі:

1. стратэгіі, звязаныя з фактарам часу:

1) *стратэгія спроб і памылак*, якая ўключае ў сябе дзве падстратэгіі: падстратэгію верагоднай памылкі і падстратэгію выбару правільнага варыянту;

2) *стратэгія чакання*, якая заключаецца ў тым, што сінхронны перакладчык робіць невялікую паўзу, чакаючы дадатковых кампанентаў тэксту, якія маглі б цалкам растлумачыць сэнс выказвання;

3) *стратэгія столінга*, сутнасць якой заключаецца ў спробе выйграць час шляхам запаволенай падачы перакладнага матэрыялу або паўтарэннем тэматычнай інфармацыі з мэтай запаўнення занадта працяглай паўзы;

4) *стратэгія захавання лінейнасці* (спрашчэнне сінтаксічнай структуры на мове перакладу);

5) *стратэгія верагоднаснага прагназавання*, якая заключаецца ў прадбачанні і прагназаванні логікі разваг суразмоўцы;

2. стратэгіі, абумоўленыя статыстычнымі фактарамі:

1) *стратэгія знакавага перакладу*, якая выкарыстоўваецца пры непаразуменні пэўнага сегмента тэксту. Знакавы спосаб мяркуе пераход ад знака (слова або словазлучэння) адной мовы да знака іншай мовы;

2) *стратэгія кампрэсіі*, якая можа адбывацца як на ўзроўні прадметнай сітуацыі, так і на ўзроўні моўнага выбару і падзяляецца на складовую, сінтаксічную, лексічную і семантычную;

3) *стратэгія дэкампрэсіі* (вылучэнне складовых частак значэння слова, або семантычных кампанентаў, і выяўленне прынцыпаў іх уз'яднання і структурнай арганізацыі) [4, с. 9].

Мы прыходзім да высновы, што ажыццяўляючы пераклад, перакладчыку заўсёды даводзіцца ўлічваць адноснаю важнасць асобных элементаў тэксту, якія забяспечваюць пабудову граматычна і семантычна правільнага выказвання. Асабліва важным гэта з'яўляецца пры перакладзе мастацкіх твораў [7; 8; 9]. Перакладчыцкія стратэгіі і тактыкі

павінны ўлічвацца ў практыкаваннях па перакладу ў сучасных вучэбных дапаможніках па нямецкай мове як замежнай [5].

Спіс літаратуры

1. Алексеева, И. С. Текст и перевод. Вопросы теории / И. С. Алексеева. – М. : Международные отношения, 2008. – 184 с.
2. Дьяконова, Н. А. Функциональные доминанты текста как фактор выбора стратегии перевода: дис. ... канд. филол. наук / Н. А. Дьяконова. – М., 2002. – 185 с.
3. Иванова, С. Ф. Сацыякультурная прастора мовы (сацыяльныя і культурныя аспекты вывучэння беларускай мовы) / С. Ф. Иванова, Я. Я. Іваноў, Н. Б. Мячкоўская. – Мінск : Веды, 1998. – 112 с.
4. Илюхин, В. М. Стратегии в синхронном переводе (на материале англорусской и русско-английской комбинаций перевода) : автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. М. Илюхин. – М., 2002. – 24 с.
5. Практический курс немецкого языка – 1 = Sprachpraxis Deutsch – 1 : учеб.-метод. пособие / Т. Н. Балабанова, И. В. Нивина, Н. А. Протасова, А. М. Старостина, А. Д. Телякова. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2021. – 212 с.
6. Сдобников, В. В. Стратегия перевода : общее определение / В. В. Сдобников // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – 2011. – Вып. 1. – С. 165-172.
7. Старасціна, Г. М. Беларуская безэквівалентная лексіка і лакуны ў дачыненні да нямецкай мовы (на матэрыяле раманаў І. Мележа “Людзі на балоце”, “Завей, снежань”) / Г. М. Старасціна // Веснік ГрДУ імя Я. Купалы. Серыя 3. Філалогія. Педагагіка. – 2007. – № 4. – С. 22–25.
8. Старасціна, Г. М. Мастацкі пераклад: лінгвістычны аспект / Г. М. Старасціна. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2009. – 76 с.
9. Tepljakowa, A. Die deutschen Entlehnungen geflügelter Worte in der modernen belarussischen Schriftsprache / A. Tepljakowa // Філолагічны часопіс. – 2019. – № 1(13). – С. 122–129.